

Regina Żuralska¹, Magdalena Kuzeńska¹, Marzanna Mziray¹, Danuta Postrożny¹, Aneta Muczyn¹, Beata Studzińska², Janina Książek³

¹Zakład Pielęgniarstwa Społecznego i Promocji Zdrowia, Wydział Nauk o Zdrowiu, Gdański Uniwersytet Medyczny

²Absolwentka Akademii Medycznej w Gdańsku

³Zakład Pielęgniarstwa Chirurgicznego Zdrowia, Wydział Nauk o Zdrowiu, Gdański Uniwersytet Medyczny

A Alkohol i ciąża. Wstępne badanie opinii kobiet na temat spożywania alkoholu w okresie ciąży

Alcohol and pregnancy. Preliminary research of women's opinion about alcohol use during pregnancy

STRESZCZENIE

Wstęp. Alkohol jest najbardziej rozpowszechnioną używką i jego spożycie w Polsce wciąż wzrasta. Picie alkoholu przez kobiety wiąże się z większym ryzykiem niekorzystnych następstw, szczególnie w okresie ciąży, ponieważ kobieta naraża na toksyczne działanie nie tylko swój organizm, ale przede wszystkim rozwijający się płód. Mimo że świadomość kobiet na temat szkodliwości alkoholu jest coraz większa, to wciąż istnieje grupa kobiet o niesprecyzowanej opinii na ten temat.

Cel pracy. Celem badań było wstępne poznanie opinii kobiet na temat spożywania alkoholu w okresie ciąży oraz poznanie zachowań dotyczących picia alkoholu przez kobiety w ciąży.

Materiał i metody. Badaniem objęto 100 kobiet w pierwszych dobach po porodzie, w przedziale wiekowym 20–35 lat, na przełomie 2008 i 2009 roku. W badaniu wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, opartą na technice ankietowej z użyciem kwestionariusza ankiety własnej konstrukcji. Do analizy porównawczej wyników posłużono się metodą statystyki opisowej.

Wyniki. Wśród ankietowanych kobiet zdecydowana większość nie piła alkoholu podczas ciąży (76%). Większość badanych deklarowała, że picie niewielkiej ilości alkoholu przez kobietę w ciąży może mieć negatywny wpływ na zdrowie dziecka (74%). Zdaniem 62% respondentek nie ma bezpiecznej, dziennej ilości spożywanego alkoholu. W badanej grupie głównym źródłem wiedzy był internet (46,5%).

Wnioski. Na podstawie badań przeprowadzonych wśród kobiet na temat szkodliwości spożywania alkoholu w okresie ciąży można wnioskować, że poziom wiedzy ankietowanych jest niewystarczający. Wydaje się, że istnieje potrzeba prowadzenia systematycznej edukacji oraz zwiększenia zaangażowania personelu medycznego w ten proces.

Problemy Pielęgniarstwa 2011; 19 (4): 533–537

Słowa kluczowe: ciąża, alkohol, opinia kobiet

ABSTRACT

Introduction. Alcohol is a drug most widespread and its consumption in Poland is still growing. Alcohol consumption by women is associated with increased risk of adverse consequences, especially during pregnancy, because pregnant exposes the toxic effects of not only your body but also the developing fetus. Although women's awareness about the dangers of alcohol is increasing, it is still a group of women with unspecified opinion on this.

Aim of the study. The aim of this study was the preliminary opinion of women know about alcohol consumption during pregnancy and knowledge of alcohol drinking behavior by pregnant women.

Material and methods. The study included 100 women in the first days after birth, between the ages of 20 to 35 years, in late 2008 and 2009. The study used the method of diagnostic survey, questionnaire based on the technique of using a questionnaire survey of his own design. For the comparative analysis results are used by descriptive statistics.

Results. Among questionaired women, major group (76%) did not drink alcohol during pregnancy. Most respondents (74%) declared that drinking small amounts of alcohol by pregnant may have a negative impact on the health of the child. 62% of respondents think there is no safe amount of alcohol consumed daily. The research group was the main source of knowledge of the Internet (46.5%).

Adres do korespondencji: mgr Magdalena Kuzeńska, Zakład Pielęgniarstwa Społecznego i Promocji Zdrowia, Wydział Nauk o Zdrowiu, Gdański Uniwersytet Medyczny, ul. Studzienki 38, 80–227 Gdańsk, tel.: (58) 349 19 23, e-mail: mkuzeńska@gumed.edu.pl

Conclusions. Based on surveys of the women on the dangers of alcohol consumption during pregnancy, it can be concluded that the level of knowledge of respondents is insufficient. It seems that there is a need for systematic education and increased involvement of medical staff in this process.

Nursing Topics 2011; 19 (4): 533–537

Key words: pregnancy, alcohol, the opinion of women

Wstęp

Według wielu danych zawartych w piśmiennictwie alkohol jest najbardziej rozpowszechnioną używką [1]. W ciągu ostatniej dekady jego spożycie w Polsce znacznie wzrosło [2]. Średnia ilość wypijanego 100-procentowego alkoholu na jednego mieszkańca w 2001 roku wyniosła 6,631, natomiast w 2008 roku — 9,581 [3].

Spożycie alkoholu jest opisywane jako ilość wypitego alkoholu w gramach lub porcja standardowa. W Europie porcja taka zawiera 10 g czystego alkoholu, co odpowiada 25 ml wódki lub innego destylowanego alkoholu, 100 ml wina, 330 ml piwa [4, 5]. Mimo że picie alkoholu jest bardziej powszechne wśród mężczyzn, to spożywanie go przez kobiety wiąże się z większym ryzykiem wystąpienia niekorzystnych następstw [1, 6, 7]. Szczególną grupę stanowią kobiety będące w ciąży, ponieważ spożywany przez nie alkohol działa toksycznie nie tylko na ich organizm, ale także na rozwijający się płód [8].

Wyniki badań przeprowadzonych przez Ipsos, na zlecenie Fundacji „Rodzic po Ludzku” w 2005 roku, wykazały, że Polacy są przekonani o szkodliwym wpływie alkoholu na rozwijający się płód. Jednocześnie istnieje przeświadczenie, że spożywanie niewielkich ilości czerwonego wina może mieć dobroczynny wpływ na przyszłe matki [9]. W opinii części kobiet lampka czerwonego wina nie szkodzi [10]. Tymczasem nie ma napoju alkoholowego, który wypity przez kobietę w ciąży byłby bezpieczny dla płodu. W przypadku kobiet w ciąży każda, nawet najmniejsza ilość alkoholu, z łatwością przenika przez łożysko [11].

Celem badań podjętych w niniejszej pracy było wstępne poznanie opinii kobiet na temat spożywania alkoholu w okresie ciąży oraz poznanie zachowań dotyczących picia alkoholu przez kobiety będące w ciąży.

Materiał i metody

Badanie przeprowadzono wśród 100 kobiet w pierwszych dobach po porodzie, hospitalizowanych w szpitalu w Gdańsku na oddziale położniczym, które wyraziły świadomą zgodę na udział w badaniu. Wiek respondentek wahał się w przedziale 20–35 lat. Średnia wieku respondentek to 28,9 roku ($SD = \pm 2,72$). Najliczniejszą grupę wiekową (70%) stanowiły kobiety w wieku 26–30 lat. Wśród respondentek najwięcej było kobiet zamężnych (59%), z wykształceniem wyższym (50%), mieszkających w miastach powyżej 60 tysięcy mieszkań-

ców (84%) (tab. 1). Badania przeprowadzono w terminie od grudnia 2008 roku do kwietnia 2009 roku. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, opartą na technikach ankietowych. Narzędzie badawcze stanowił autorski, anonimowy kwestionariusz ankiety, który zawierał pytania dotyczące opinii kobiet na temat picia alkoholu przez kobiety będące w ciąży. Zamieszczono również pytania dotyczące postaw kobiet wobec spożywania alkoholu w okresie ciąży. Do analizy porównawczej wyników posłużono się metodą statystyki opisowej.

Wyniki

Po przeanalizowaniu danych uzyskanych z przeprowadzonych ankiet zauważono, że 86% respondentek spotkało się z informacją na temat szkodliwości picia alkoholu w okresie ciąży. W grupie osób, które zetknęły się z taką informacją, głównym źródłem wiedzy badanych był internet (46,5%) (tab. 2).

Większość ankietowanych kobiet zgadzała się z opinią, że picie niewielkiej ilości alkoholu przez kobiety w ciąży może mieć szkodliwy wpływ na zdrowie dziecka (74%) (tab. 3). Z opinii, że picie czerwonego wina wpływa korzystnie na płód, zdecydowanie nie zgadzało się 47% respondentek (tab. 4). Z opinii większości respondentek (62%) wynika, że nie ma bezpiecznej, dziennej ilości spożywanego alkoholu przez kobiety w okresie ciąży (tab. 5). Z badania wynika, że 76% respondentek będących w ciąży nie spożywało alkoholu (tab. 6). Wśród ankietowanych, które w okresie ciąży spożywały alkohol, największą grupę stanowiły respondentki pijące piwo (15 kobiet). Średnia ilość wypitego przez nie piwa wynosiła 2,3 porcji standardowej. Niewiele mniej kobiet deklarowało, że piło wino (14). Wszystkie respondentki pijące alkohol w czasie ciąży wskazały na częstotliwość 2–3 razy w ciągu całej ciąży (tab. 7).

Dyskusja

Z piśmiennictwa wynika, że od lat 70. XX wieku wzrasta ilość badań w zakresie używek stosowanych przez kobiety będące w ciąży [12]. Spożywanie alkoholu przez kobiety w okresie ciąży jest wciąż aktualnym problemem społecznym w Polsce. W badaniach przeprowadzonych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) w 2005 i 2008 roku ponad połowa respondentów spotkała się z infor-

Tabela 1. Charakterystyka badanych kobiet**Table 1.** Characteristics of the women

Zmienne niezależne	Badane ($\Sigma n = 100$)	
	n	(%)
Wiek		
20–25 lat	9	9,0
26–30 lat	70	70,0
31–35 lat	21	21,0
Stan cywilny		
Panna	13	13,0
Mężatka	59	59,0
W związku nieformalnym	28	28,0
Poziom wykształcenia		
Zawodowe	27	27,0
Średnie	23	23,0
Wyższe	50	50,0
Miejsce zamieszkania		
Wieś	4	4,0
Miasto < 60 tys. mieszkańców	12	12,0
Miasto > 60 tys. mieszkańców	84	84,0

Tabela 2. Źródła informacji respondentek na temat szkodliwości picia alkoholu w okresie ciąży**Table 2.** Sources of information about the harmfulness of the respondents drink alcohol during pregnancy

Gdzie spotkała się Pani z tą informacją?	Badane ($\Sigma n = 86$)	
	n	(%)
Internet	40	46,5
Telewizja	20	23,3
Nie pamiętam	13	15,1
Lekarz	7	8,1
Położna/pielęgniarka	6	7,0

Tabela 3. Opinie ankietowanych na temat wpływu niewielkiej ilości alkoholu na zdrowie płodu**Table 3.** Opinions of respondents on the effects of small amounts of alcohol on the health of the fetus

Czy Pani zdaniem picie niewielkiej ilości alkoholu (1 porcja dziennie — 10 g etanolu) przez kobiety w ciąży może mieć szkodliwy wpływ na zdrowie dziecka?	Badane ($\Sigma n = 100$)	
	n	(%)
Zdecydowanie zgadzam się	48	48,0
Raczej zgadzam się	26	26,0
Trudno powiedzieć	25	25,0
Raczej nie zgadzam się	1	1,0

Tabela 4. Opinie ankietowanych na temat korzystnego wpływ picia czerwonego wina na zdrowie płodu
Table 4. Opinions of respondents about the positive effect of drinking red wine on the health of the fetus

Czy uważa Pani, że picie czerwonego wina wpływa korzystnie na płód?	Badane ($\Sigma n = 100$)	
	n	(%)
Raczej zgadzam się	1	1,0
Trudno powiedzieć	25	25,0
Raczej nie zgadzam się	27	27,0
Zdecydowanie nie zgadzam się	47	47,0

Tabela 5. Opinie ankietowanych na temat dziennej i bezpiecznej ilości spożywanego alkoholu przez kobiety w okresie ciąży
Table 5. Opinions of respondents on the day and a safe amount of alcohol consumed by women during pregnancy

Jaka według Pani jest dzienna i bezpieczna ilość spożywanego alkoholu przez kobiety w okresie ciąży?	Badane ($\Sigma n = 100$)	
	n	(%)
Nie ma bezpiecznej dawki alkoholu	62	62,0
Nie wiem	24	24,0
Lampka czerwonego wina	12	12,0
Kufel piwa	1	1,0
Kieliszek koniaku	1	1,0

Tabela 6. Spożywanie alkoholu przez respondentki w okresie ciąży
Table 6. Alcohol consumption by respondents during pregnancy

Czy spożywała Pani alkohol w okresie ciąży?	Badane ($\Sigma n = 100$)	
	n	(%)
Tak	5	5,0
Tak (ale nie wiedziałam, że jestem w ciąży)	19	19,0
Nie	76	76,0

Tabela 7. Spożywanie alkoholu przez badane w okresie ciąży (rodzaj i ilość alkoholu)
Table 7. Consuming alcohol during pregnancy test (kind and amount of alcohol)

Jaka to była ilość i rodzaj spożywanego alkoholu podczas całego okresu ciąży?	n	Badane	
		Łączna ilość porcji standardowych	\bar{x}
Piwo (330 ml — puszka lub butelka)	15	35	2,3
Wino (100 ml — lampka)	14	29	2,1
Wódka (25 ml — kieliszek)	2	2	1,0
Szampan (100 ml — lampka)	4	4	1,0

macją na temat szkodliwości picia alkoholu w okresie ciąży [9–11]. Natomiast wyniki przedstawionej pracy wykazały, że ponad 80% ankietowanych kobiet spotkała się z taką informacją. Prawdopodobnie taką sytuację można zawdzięczać zwiększonej ilości programów profilaktycznych.

Z wcześniej przeprowadzonych badań przez PARPA w 2008 roku wynika, że najpopularniejszym źródłem informacji o szkodliwości picia alkoholu przez kobiety w ciąży była telewizja [10]. W badaniach własnych respondentki, jako główne źródła wiedzy, wymieniały kolejno: internet, telewizję, lekarza, położną i pielęgniarkę. Jest to szczególnie niepokojące, ponieważ najbardziej wiarygodnym źródłem informacji powinien być personel medyczny. Może to świadczyć o braku lub niewielkim zaangażowaniu pracowników systemu opieki zdrowotnej na temat edukacji przedkoncepcyjnej i okołoporodowej. Należałoby zatem zwiększyć ich udział w proces edukacyjny.

Kolejnym analizowanym w niniejszej pracy zagadnieniem były opinie ankietowanych na temat wpływu niewielkiej ilości alkoholu na zdrowie płodu. W badaniach przeprowadzonych przez PARPA zdecydowana większość ankietowanych zgodziła się ze stwierdzeniem, że picie nawet niewielkich ilości alkoholu przez kobiety w ciąży może mieć negatywny wpływ na zdrowie ich dzieci (95%) [9–11]. Natomiast wyniki uzyskane w badaniu własnym wskazują na nieco mniejszy udział zgadzających się kobiet z wyżej wymienionym stwierdzeniem. Na uwagę zasługuje fakt, że w stosunku do dotychczasowych badań zwiększyła się liczba osób, które nie miały zdania na ten temat. Sytuacja taka może być wynikiem upływu czasu, jaki minął od zakończenia we wrześniu 2008 roku ogólnomedialnej kampanii edukacyjnej — „Ciąża bez alkoholu”, przeprowadzonej przez PARPA.

Niepokojący wydaje się fakt, że aż 38% kobiet nie wie, jaka jest dzienna i bezpieczna ilość spożywanego alkoholu przez kobiety w okresie ciąży, pomimo że we wcześniejszym pytaniu deklarowały, że picie alkoholu jest szkodliwe. Może to wskazywać na brak elementarnej wiedzy z zakresu farmakologii alkoholu. Ponownie potwierdza to konieczność zwiększenia działań edukacyjnych i zaangażowania w nie personelu medycznego.

Wyniki przeprowadzonych badań przez PARPA w 2005 i 2008 roku wskazują na pożądaną zmianę zachowań w grupie kobiet w ciąży [9, 10]. Pozytywne znaczenie ma również fakt, że w badaniach własnych tylko 5% ankietowanych kobiet spożywało alkohol, wiedząc, że są w ciąży. Nie można jednak

wykluczać takiej sytuacji, w której kobiety świadomie swojego niewłaściwego zachowania (spożywania alkoholu w ciąży) były mniej skłonne do ujawniania tej informacji.

Uzyskane w niniejszej pracy wyniki wskazują na zmniejszenie liczby kobiet świadomie pijących alkohol w okresie ciąży. Jednak na podstawie opinii badanych kobiet na temat spożywania alkoholu przez kobiety będące w ciąży można wnioskować, że nadal istnieje potrzeba prowadzenia systematycznej edukacji.

Wnioski

1. Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, że poziom wiedzy ankietowanych kobiet na temat spożywania alkoholu w ciąży jest nadal niewystarczający.
2. Wydaje się, że istnieje potrzeba prowadzenia systematycznej edukacji kobiet w okresie prokreacyjnym.
3. Z przeprowadzonych badań wynika, że udział personelu medycznego (lekarz, pielęgniarka, położna) w proces edukacji kobiet jest niewielki. Dlatego konieczne jest zwiększenie zaangażowania uczestników systemu opieki zdrowotnej w ten proces.

Piśmiennictwo

1. Wilczyński J., Nadel I., Hincz P. Użytki a ciąża: alkohol. *Ginekol. Pol.* 1996; 12: 620–625.
2. Sygit M. *Zdrowie Publiczne*. Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
3. Publikacje Głównego Urzędu Statystycznego. Stan Zdrowia Ludności Polski w 2009 r. Informacje i opracowanie statystyczne. www.stat.gov.pl (21.11.2011).
4. Habrat B. Osoby z problemami alkoholowymi — rozpoznanie i postępowanie. *Przewod. Lek.* 2000; 86–91.
5. Mierzecki A., Godycki-Ćwirko M. *Alkohol i Podstawowa Opieka Zdrowotna. Kliniczne wytyczne rozpoznania i krótkiej interwencji*. Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2007: 6.
6. Sierosławski J. Szkodliwe picie alkoholu a macierzyństwo. *Świat Problemów* 2002; 2.
7. Ślósarska M. *Alkohol i Nauka* 2000: 6.
8. Fudała J. *Kobiety i alkohol*. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2007.
9. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na podstawie danych Ipsos 2005. www.ciazabezalkoholu.pl (21.11.2011).
10. Dane Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. www.parpa.pl (21.11.2011).
11. Dane Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. www.ciazabezalkoholu.pl/materialy_prasowe.html (21.11.2011).
12. Szczepańska J., Szydłowska-Walendowska B., Lubowiedzka-Gontarek B., Elżbieta Pawłowska E. Cechy kliniczne części twarzowej czaszki oraz stan jamy ustnej dzieci narażonych na działanie alkoholu etylowego w okresie prenatalnym. *Czas. Stomatol.* 2009; 62, 6: 467–477.